

STARE POŽEŠKE BRIJAČNICE

Mirjana Šperanda
 Gradski muzej Požega
 Požega

Stari cimeri¹ pred brijačkim radnjama Andrije Mihaljevića² i Ivana Alabera³ u užem gradskom središtu vraćaju nas na početak 20. stoljeća, u vrijeme kada je Požega živjela mirno i polako. Ove brijačnice su ostale gotovo iste kao onda kada su nastale. To su, na žalost, tek rijetki primjeri života koji svakodnevno nestaje. Stare kuće u središtu grada, nekad tajanstveno zatvorene u tišini svojih dvorišta, danas izlaze iz svoje intimne. Prozori postaju vrata i izlozi, a sobe poslovni prostori. Stari Požežani s nostalgijom i tugom gledaju kako se brzo mijenja lice grada. Nema više trgovine “špecerajske i delikatesne robe” Viktora Kindla, niti “trgovine cipela i manufakturne robe” Mavre Hasa, ili Đure Baloga, koji je nudio “pomodnu kratku i pletenu robu”. Još je na mjestu nekadašnje željezare Hermana Kohna i danas gotovo ista, “roletne” na urarskoj radnji Otta Horvata podsjećaju nas na dućane i obrtničke radionice s razglednica Požege iz prve polovice 20. stoljeća. Brijačnica Antuna Mište nalazi se na glavnom požeškom trgu u kući br. 15, čiji je vlasnik bio advokat Ivan Komlanac⁴ Majstor Mišta je završio zanat kod starog brijača Radmilovića, a potom je otišao na provjeru znanja (u

Unutrašnjost brijačke radnje Ivana Alabera u Kanizličevoj ul. br. 1, Požega, 1994. god.

“frent”) u Beč. Tamo je izučio pedikiranje i maskiranje⁵. Maske je radio za operete Hrvatskog pjevačkog društva “Vijenac”, što potvrđuje i reklama “Preporuča se za rezanje kurjih očiju, te za maskiranje društvima kao i pojedincima”⁶, ili oglas iz 1919. godine koji objavljuje “Higijenski uređeno. Najmoderniji vlasuljarski poslovi”⁷. Nakon brijanja, prema želji, pružane su još i usluge masiranja lica i vrata, spaljivanje bradavica i vadenje zubi. Supruga majstora Mište, Jozefina, frizirala je požeške godpode po kućama, a kći Nada Gerbec, naučivši od oca pedikiranje, radila je desetak godina u brijačnici, a nakon 1961. godine kada otac odlazi u mirovinu, kod kuće.⁸ Brijačnica je uzdužnoga pravokutnog oblika podijeljena na dva dijela: dio za rad i garderobu majstora. Radnja je obložena do polovice visine prostorije drvom, sav namještaj i drvene stijene obojene su smeđe. Na samom ulazu slijeva je vješalica za kapute i kišobrane, zatim su tri mjesta za šišanje i brijanje. Tu su tri velika ogledala ispod kojih je mramorna ploha za držanje pribora za rad, zatim tri drvena velika stolca s naslonom.⁹ Ispod ogledala i pulta za pribor su metalni nosači za noge, a sa strane ormarići s ladicama do poda. U samom uglu je metalna posuda za pranje kose sa spremištem za vodu i čup s vodom za polijevanje. Staklene vitrine s policama za razne posude, mirise i pomade dijele brijačnicu od garderobe majstora. Između vitrina je prolaz za garderobu, iznad kojega je drveni završetak poput zabata i ograda galerije.¹⁰ Usred zabata nalazi se sat koji i danas pokazuje točno vrijeme. S desne strane se nalaze stolci i klupa za korisnike brijačkih usluga (mušterije), a u uglu desno mjesto blagajnika. Sačuvan je i sitni inventar (posude za sapun, puder, četke za četkanje vrata i robe nakon šišanja, šprice za kolonjsku vodu itd.). Zanimljivost je i uramljena pjesma s desne strane kraj blagajne, koju je napisao vlasnik kuće advokat Komlanac kao plaću za inače besplatno uređivanje.

Ak se želiš fino briti
 Mišti moraš Ti otići
 Ak se želiš lijepo strići
 k njemu moraš opet ići
 Ak se želiš ondulirat
 manikirat, pedikirat.
 Kosu svoju nafrizirat
 Njem se moraš odšpancirat
 Ak te kurje oko jađi
 Njega Mišta fino vadi
 Kad Ti bradu Tvoju maže
 Razgovorljiv, al ne laže
 Kad tebi bradu brije
 On se Tebi slatko smije
 Kad pak Tebi glavu striže
 Okom svojim malo miže
 Kada Tebe ondulira
 manikira, pedikira
 Ili kosu pofrizira
 Mušteriju Ti sekira
 Pomalo filozofira
 Kad ti kurje oko vadi
 Malo Tebe i najadi
 Sve to radi bome Mišta
 I ne košta skoro ništa
 Jer za male on ti pare
 Dotjera Ti tvoje čare
 A domaći on je sin
 Razgovorljiv ali fin
 Nek nas redi mnogo let
 Dok na drugi ode svijet

Brijačnica Andrije Mihaljevića, Trg sv. Trojstva, Požega, 1996. god

Iz ove se pjesme vidi da je Antun Mišta bio omiljen kao majstor, da su brijačnice bile mjesta druženja, zajedništva i rasprava o športu, politici i aktualnostima u gradu. Nakon odlaska u mirovinu 1961. godine Mišta ubrzo umire, a do 1977. godine radnju vodi Vinko Franc. Od 1977. godine u njoj radi majstor Andrija Mihaljević i čuva ju onakvu kakva je nekad bila. Druga brijačnica, sačuvana gotovo ista kakva je bila kada je otvorena 1920. godine, jest ona brijača Stjepana Najvirta u Kanižličevoj ulici br. 1. Ona je četvrtastog oblika, s desne strane je radni prostor, a ravno s ulaza mjesto za čekanje i montažna garderoba majstora. Drveni namještaj i zidne stijene su u bijeloj boji s crnim detaljima.¹¹ U ovoj brijačnici su tri velika vertikalna ogledala između kojih su uzdužni ostakljeni ormarići s policama za posude i sitni inventar. Drvenu je opremu vjeoatno radio stolar Josip Wolf, čija se radionica tada nalazila u dvorištu te kuće. Od 1974. godine radnju je preuzeo majstor Ivan Alaber, koji tu radi i danas. Zanat je završio kod majstora Radmilovića, kod Antuna Mište je radio kao pomoćnik (kalfa) i nekoliko godina kod majstora Toman Stjepana, od kojega je dobio dosta sitnog inventara za rad. Zanimljivost je stari električni aparat za sušenje kose iz 1920. godine koji i danas odlično radi.¹² Sada pred odlazak u mirovinu zabrinut je majstor Alaber za sudbinu svoje brijačnice, želio bi da ostane ista, tj. da ne mijenja namjenu i izgled. To je dovoljan razlog da se ove dvije brijačnice, možda jedinstvene u Hrvatskoj, registriraju kao spomenici kulture.

Bilješke:

1. Cimera, franc., 1. grb; 2 slika s natpisom na krčmi, dućanu.
2. Otvorio ju je 1910. godine brijač Antun Mišta i radio do 1961. godine.
3. Otvorio ju je 1920. godine brijač Stjepan Najvin.
4. Prema riječima Nade Gerbec, kćeri Antuna Mište.
5. Isto.
6. Hrvatsko pjevačko društvo "Vijenac" u Požegi. "Pilades bez Oresta" ili "Ifigenija u Lepavini" - opereta u 2 čina, glazba F. Y. Klenka, Libretto od K. Šipka, Tiskara D. Rališa, Požega 1922.
7. Hrvatsko pjevačko društvo "Vijenac". "Iz naših mlinova" u 3 čina. Libretto od Karla Forta. Glazba od E. Starija. Tisak Rališ i Barišić, Požega, 1919.
8. Biografske podatke obitelji Mišta dala je kći Nada Gerbec i unuci Vlado i Boris.
9. Ove je stolce prodao Ivan Alaber kada je preuzeo brijačnicu od Stjepana Najvirt, jer je nabavio modernije.
10. Na galeriji se pedikiralo.
11. Danas su ti detalji također bijeli, pa bi je trebalo kod sljedećeg bojenja vratiti u prvotno stanje.
12. Podatke o brijačnici Stjepana Najvirta dao je Ivan Alaber.

Primljeno: 2.9.1996.

Summary:**Old barbershops in Požega**

Mirjana Šperanda

Old signs in front of Andrija Mihaljević's and Ivan Alaber's barbershops in the town centre take us back to the beginning of the 20th century when Požega live a quiet easy life. The barbershops were places where people got together to talk about current events, politics, sport and so on. There were two famous barbershops in Požega. Antun Mišta's barbershop is at number 15 on the town square. Barber Mišta studied to be a chiroprapist and masker in Vienna, and he did masks for operettas performed by the "Vijenac" choir society.

The barbershop still has its original inventory, and has retained its original look. The second barbershop, preserved almost in the same condition as when it was opened in 1920, is the one belonging to Stjepan Najvirt at number 1 Kanižličava Street. The wooden fittings were probably made by the carpenter Josip Wolf. Since 1974 the shop has been run by Ivan Alaber. An interesting item is an old electric hair dryer from 1920 which is still in perfect working condition.

It would be good if these two barbershops, which are perhaps unique in Croatia, were to be registered as cultural monuments.

PROPADANJE BAŠTINE - IZMEĐU PAPIRA I STVARNOSTI

Uz izložbu Barokna skulptura iz Kapele sv. Jakova na Očuri

Dvorac Oršić, Gornja Stubica (13. prosinca 1996. - 28. veljače 1997.)

Goranka Kovačić
Muzeji hrvatskog zagorja
Muzej seljačkih buna
Gornja Stubica

O tužni primjer stalnog propadanja Kapele sv. Jakova na Očuri¹, na žalost, nije usamljen u Hrvatskom zagorju, a tako je i u drugim krajevima Hrvatske. Porazna je i činjenica da se nakon što je objekt pod zaštitu stavio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture 1965. godine, situacija nije bitno promijenila, što samo potvrđuje da državne stručne službe ne mogu efikasno zaštititi kulturno naslijeđe bez suradnje s ostalim relevantnim čimbenicima. Kapela sv. Jakova u cijelosti je teško oštećena, stradala je njezina arhitektura, potpuno su uništene vrijedne gotičke freske, a od nekoć bogata drvorezbarskog inventara preostalo je samo nekoliko veoma oštećenih skulptura koje u blijedim fragmentima govore o njegovoj kvaliteti. U ovom osvrtu zadržat ću se samo na skulpturi, koja je i bila tema izložbe. Sustavno propadanje unutrašnjosti kapele započinje za vrijeme II. svjetskog rata, kada je pogodak bombe uništio krovšte i ošteti unutrašnjost objekta. Međutim, fotografije snimljene neposredno nakon rata² svjedoče o još cjelovitoj konstrukciji glavnog i dva pobočna oltara, koji su se tada nalazili u crkvi. Usporedba s ranijim fotografijama koje je načinio konzervator Gjuro Szabo prigodom obilaska kapele 1912. godine, ipak pokazuje kako na oba bočna oltara nedostaju oltarne slike.³ U crkvi se više ne nalazi ni barokna propovjedaonica, kao ni drveni barokni reljef Krunjenje Bogorodice, također iz 18. stoljeća, koje je Szabo zatekao i snimio za svog posjeta. Ratno razaranje znatno je oštetilo oltarnu plastiku, no ona je unatoč tome ostala u crkvi, osim gotičkoga kipa Bogorodice s djetetom, koji je prenesen u Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu. Skulptura koja je ostavljena u crkvi i dalje propada. Fotografije dr. Doris Baričević s kraja 60-ih djelomično dokumentiraju tadašnje stanje. No, osamljena polurazrušena kapela zajedno sa svojim inventarom postala je metom vandala koji su preostalu skulpturu sustavno uništavali.⁴ Tako je određen broj skulptura nepovratno nestao, a dio je oštećen do neprepoznatljivosti. Vlč. Branko Bukvić, po dolasku u radobojsku župu kojoj kapela pripada, prenio je ostatak skulpture, teško oštećen i napadnut crvotočinom, u župni dvor. Slikani medaljoni s atike bočnih oltara su u crkvi. Radeći na izložbi Proštenjarske crkve Hrvatskog zagorja, koju sam kao autor postavila u MHZ - Muzeju seljačkih buna u Gornjoj Stubici zajedno s grupom suradnika,⁵ obišla sam i kapelu na Očuri. Ta dva preostala teško oštećena medaljona naveli su nas da ih pokušamo spasiti. Medaljoni⁶ su preneseni iz crkve u muzej i obnovljeni zahvaljujući sredstvima Krapinsko-zagorske županije. Ostatak skulpture iz župnog dvora je fumigiran i očišćen, te izložen na izložbi pod nazivom Barokna skulptura iz kapele sv. Jakova na Očuri. Izložba je zamišljena ne samo kao dokumentiranje sustavnog propadanja umjetničke i kulturne baštine u jednom sakralnom objektu, nego i kao poziv da se slični događaji na